

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри фінансів та
банківської справи

Протокол № 1 від “28” серпня 2018 р.

Зав. кафедри

_____ Н.О. Слободянюк

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

Ступінь: бакалавр

Кількість кредитів ECTS 5

Розробник: Гудзь Ю.Ф.
доцент кафедри фінансів та
банківської справи, к.е.н.,
доцент

2018 – 2019 навчальний рік

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»	Вибіркова для студентів Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Семестр (<i>осінній / весняний</i>)	весняний
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	23
Практичні / семінарські, годин	17
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	110
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	3
самостійної роботи студента	7
Вид контролю	залік

2. Програма дисципліни

Ціль: полягає у наданні студентам знань про завдання і методи складання бюджетів та використання їх в якості інструменту планування і контролю в поточній виробничо-комерційній діяльності підприємств.

Предмет: фінансово-господарська діяльність підприємства, направлена на обґрунтування й реалізацію управлінських рішень і відображена в системі бюджетів.

Завдання: з'ясування передумов та переваг впровадження бюджетування на підприємствах, вивчення сутнісно-змістових елементів системи бюджетування, оволодіння методологічними прийомами складання бюджетів, вміння використовувати бюджети для оперативного контролю реалізації управлінських рішень.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Планування як функція менеджменту

Тема 2. Теоретико-методологічні основи бюджетування на підприємстві

Тема 3. Місце бюджетування в системі управління підприємством

Тема 4. Бюджетне планування

Тема 5. Методи бюджетного планування та підходи до розробки бюджетів

Тема 6. Нормативна база розробки бюджетів

Тема 7. Структурування та консолідування бюджетів підприємства

Тема 8. Бюджетне організування та мотивування на підприємстві

Тема 9. Врахування ризиків при розробленні бюджетів

Тема 10. Контролювання та регулювання бюджетів

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи бюджетування діяльності підприємства					
Тема 1. Планування як функція менеджменту	15	2	2	-	11
Тема 2. Теоретико-методологічні основи бюджетування на підприємстві	15	2	2	-	11
Тема 3. Місце бюджетування в системі управління підприємством	15	2	2	-	11
Тема 4. Бюджетне планування	15	2	2	-	11
Тема 5. Методи бюджетного планування	15	2	2	-	11
Разом за змістовим модулем 1	75	10	10	-	55
Змістовий модуль 2. Формування бюджетної системи на підприємстві					
Тема 6. Нормативна база розробки бюджетів	15	2	1	-	12
Тема 7. Структурування та консолідування бюджетів підприємства	15	2	1	-	12
Тема 8. Бюджетне організування та мотивування	15	2	1	-	12
Тема 9. Врахування ризиків при розробленні бюджетів	15	4	2	-	9
Тема 10. Контролювання та регулювання бюджетів	15	3	2	-	10
Разом за змістовим модулем 2	75	13	7	-	55
Усього годин	150	23	17	-	110

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема практичного заняття	Кількість годин
1	Тема 1. Планування як функція менеджменту	2
2	Тема 2. Теоретико-методологічні основи бюджетування на підприємстві	2
3	Тема 3. Місце бюджетування в системі управління підприємством	2
4	Тема 4. Бюджетне планування	2
5	Тема 5. Методи бюджетного планування	2
6	Тема 6. Нормативна база розробки бюджетів	1
7	Тема 7. Структурування та консолідування бюджетів підприємства	1
8	Тема 8. Бюджетне організування та мотивування	1
9	Тема 9. Врахування ризиків при розробленні бюджетів	2
10	Тема 10. Контролювання та регулювання бюджетів	2
Всього		17

5. Індивідуальні завдання

1. Огляд періодичної і монографічної наукової літератури.
2. Підготовка рефератів, доповідей за обраною темою.
3. Добір статистичної інформації за результатами бюджетування діяльності суб'єктів господарювання та складання на її підставі таблиць та графіків.
4. Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема практичних занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1. Методологічні основи управління фінансами зарубіжних корпорацій			
Тема 1. Планування як функція менеджменту	11	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Етапи планування. Стратегічне планування. Прогнозування. Бізнес-планування. Переваги фінансового планування у формі бюджетів. Довгострокове і короткострокове фінансове планування. Етапи розробки фінансового плану.</p> <p>. Джерело [1, 7].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Тема 2. Теоретико-методологічні основи бюджетування на підприємстві	11	<p>Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Бюджет як економічна категорія. Сутність та значення бюджетування. Балансовий підхід як основа розробки бюджетів. Бюджетування як прогресивна технологія фінансового планування та оперативного контролінгу. Необхідність впровадження системи бюджетування на підприємстві. Принципи бюджетування підприємства. Організаційні передумови впровадження бюджетування на підприємстві.</p> <p>Джерело [1, 5-10].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання..</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Тема 3. Місце бюджетування в системі управління підприємством	11	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Основні користувачі бюджетної інформації підприємств. Етапи розробки бюджетів. Змістова та функціональна характеристика етапів бюджетування. Переваги і недоліки бюджетування. Проблеми впровадження та застосування бюджетів на підприємствах. Автоматизація бюджетування на підприємстві.</p> <p>Джерело [1, 2-11].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Тема 4. Бюджетне планування	11	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для	Тестування, фронтальне та

		<p>обговорення питань: Характеристика поточного планування. Зміст і структура зведеного поточного плану підприємства. Сутність і значення бюджетного планування на підприємстві. Вибір бюджетного періоду та чинники, що його визначають. Принципи бюджетного планування. Етапи процесу бюджетного планування.</p> <p>Джерело [1,6]. 2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Тема 5. Методи бюджетного планування	11	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Класифікація методів бюджетного планування. Методи ієрархічного бюджетного планування. Сутність, переваги та недоліки методів бюджетного планування. Рекомендації щодо вибору методів бюджетного планування залежно від характеристик функціонування підприємства. Гнучкі та фіксовані бюджети. Етапи розробки бюджету з нульовою базою. Переваги й недоліки бюджетування «з нуля».</p> <p>Джерело [1,8].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Разом змістовий модуль 1	55		
Змістовий модуль 2. Аналіз фінансової діяльності зарубіжних корпорацій			
Тема 6. Нормативна база розробки бюджетів	12	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Методи складання бюджетів на основі технічних норм і нормативів (нуль-базис-бюджетування). Призначення норм і нормативів при розробці бюджетів підприємства. Внутрішньоорганізаційні норми і нормативи як основа формування бюджетів. Класифікація і види норм і нормативів. Матеріальні, трудові та фінансові норми і нормативи. Норма часу. Норма витрат та її структура.</p> <p>[1, 5-10].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань
Тема 7. Структурування та консолідування бюджетів	12	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Класифікація та види бюджетів</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування,

підприємства		<p>підприємства. Довгострокові і короткострокові бюджети. Операційні бюджети. Бюджет реалізації (продаж) як основа бюджетування. Бюджет виробництва та його структура. Бюджет потреб в матеріалах. Бюджет використання матеріалів. Бюджет трудових витрат. Бюджет прямих витрат на оплату праці. Бюджет витрат. Роль кошторисів для складання бюджетів. Види кошторисів та порядок їх формування. [1, 5-10].</p> <p>2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	<p>понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань</p>
Тема 8. Бюджетне організування та мотивування	12	<p>1.Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Бюджетне організування як вид управлінської діяльності. Зміст і завдання бюджетного організування. Сутність центрів відповідальності. Види та характеристика центрів відповідальності. Підходи до розробки бюджетів для різних типів центрів відповідальності. [1,7]. 2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант, розв'язання ситуаційних завдань</p>
Тема 9. Врахування ризиків при розробленні бюджетів	9	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Сутність ризику. Класифікація і види ризиків у господарській діяльності. Причини і наслідки ризиків. Послідовність врахування ризиків в процесі бюджетного планування. Імовірність невиконання бюджету. Міра і ціна ризику. Методи управління ризиками. Шляхи нейтралізації і уникнення ризиків. 2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань, перевірка зібраної інформації</p>
Тема 10. Контролювання та регулювання бюджетів	10	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Сутність бюджетного контролювання як виду управлінської діяльності. Завдання контролювання бюджетів. Принципи бюджетного контролю. Класифікація та види бюджетного контролю. Система бюджетного контролю (об'єкти і суб'єкти, інструментарій та технологія бюджетного контролю).</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань, перевірка зібраної інформації</p>

		2. Самотестування 3. Розв'язати запропоновані ситуаційні завдання.	
Разом змістовий модуль 2	55		
Разом	110		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності										
	Загальні					Предметно-спеціальні					
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6
Оволодіння методологічними прийомами складання бюджетів	+		+				+				
Вміння використовувати бюджети для оперативного контролю реалізації управлінських рішень.		+									
Визначати сутність та особливості фінансового планування на підприємстві				+							
Уявити теоретико-методологічні засади планування як функції менеджменту			+					+	+		
Знати сутність бюджетування та етапи його реалізації										+	
Знати логіку побудови бюджетів, методологію і методику бюджетування в умовах розвинутої ринкової економіки		+					+				
Аналізувати систему бюджетів на підприємствах, їх призначення, зміст та взаємозв'язки										+	
Використовувати різноманітні методи бюджетного планування					+		+				
Складати бюджети фінансово-господарської діяльності				+							
Підраховувати економічні наслідки при можливих відхиленнях від наміченого плану й оперативно приймати ефективні рішення			+					+			
Використовувати бюджети як інструмент контролю реалізації господарських рішень				+			+				

8. Методи викладання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення заліку: впродовж семестру (100 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					Сума балів
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, задачі	Обговорення теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	
Змістовий модуль 1						
Тема 1	4		2	2		8
Тема 2	4		2	2		8
Тема 3	4		2	2		8
Тема 4	4		2	2		8
Тема 5	4		2	2		8
Разом змістовий модуль 1	20		10	10	10	50
Змістовий модуль 2						
Тема 1	4		2	2		8
Тема 2	4		2	2		8
Тема 3	4		2	2		8
Тема 4	4		2	2		8
Тема 5	4		2	2		8
Разом змістовий модуль 2	20		10	10	10	50
Разом						100

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	

35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

12. Рекомендована література

Основна

1. Гудзь Ю.Ф. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання[Текст] : конспект лекцій / Ю.Ф. Гудзь. /; ДонНУЕТ. – Кривий Ріг, 2018. – 110 с.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 18. – Ст. 144.
3. Податковий кодекс України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Том 1. – С. 9. – 3248 ст..
4. Калантай Т.В. Контролінг: Навчальний посібник/ Т.В. Калантай. – Львів: Новий світ – 2000, 2015. – 252 с.
5. Контролінг: Навчальний посібник/ Г.О. Швиданенко [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2016. – 264 с.
6. Максютов А.А. Краткий курс МВА: Учебно-практический курс по финансовому менеджменту/ А.А. Максютов. – М.: Альфа-пресс, 2007. – 604 с.
7. Панков В. А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства : Навчальний посібник / В.А.Панков, С.Я. Єлецьких, Н.М. Михайличенко. - К. : Центр учбової літератури, 2007. - 112 с.
8. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / Поддєрьогін А. М. (наук.ред.), Білик М. Д., Буряк Л. Д., Булгакова С. О., Куліш А. П. — 6-е вид., перероб. та доп. — К. : КНЕУ, 2006. — 552с.
9. Портна О.В. Контролінг: Навчальний посібник/ О.В. Портна. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів: Магнолія 2006, 2009. – 262 с. – (Вища освіта в Україні)
10. Савчук В.І. Стратегія + Фінанси: уроки прийняття бізнес-решень для керівників/ В.І.Савчук. – К.: Companion Group, 2009. – 352 с.
11. Терещенко О. О., Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч.-метод. посібник / Терещенко О. О. (ред.), Невмержицький Я. І., Куліш А. П., Терещенко С. І., Галака О. П. — К. : КНЕУ, 2016. — 312с.
12. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія/ Терещенко О.О. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 268 с.
13. Управление финансами: бизнес-курс: Рекомендовано Высшей школой менеджмента Государственного университета – высшей школы экономики/

Под ред. Джона Лесли Ливингстона и Теодора Гроссмана. – М.: Омега-Л, 2006. – 837 с.: ил., табл.

14. Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку: Монографія/ За заг. ред. О.С. Федоніна. – К.: КНЕУ, 2006. – 288 с.

15. Финансовый бизнес-план: Учебное пособие/ В.М. Попов [и др.]; под ред. В.М. Попова. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 480 с.

16. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник / Г.І. Філіна. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.

17. Хруцкий В.Е. Внутрифирменное бюджетирование: Настольная книга по постановке финансового планирования/ В.Е Хруцкий, Т.В. Сизова, В.В. Гамаюнов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 400 с.: ил.

18. Шелудько, В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В.М. Шелудько. - К. : Знання, 2006. - 439 с.

19. Шим Дж.К. Основы коммерческого бюджетирования. Пошаговое руководство/ Дж.К. Шим, Дж.Г. Сигел. – СПб.: Азбука, 2001. – 496 с.

Додаткова література

20. Александрова М. М. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев (ред.), Бардаш С. В., Бородкін О. С., Бутинець Т. А., Виговська Н. Г. — 2-ге вид., перероб. та доп. — К. : ЦУЛ, 2002. — 495с.

21. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы: Учебно-методическое пособие / М.М. Алексеева. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 248 с.

22. Артеменко О. Бюджетування / Українська академія держ. управління при Президенті України; Одеський регіональний ін-т держ. управління/ Артеменко О., Марущак В., Марущак О.. — О. : Видавництво ОРІДУ УАДУ, 2003. — 108с.

23. Білик М. Д. Основи бюджетування: навч. посіб. / М. Д. Білик (ред.). Заворотній Р. І., Данілова Л. І., Онищенко С. В., Павліковський А. М., Потій В. З. — К. : КНЕУ, 2009. — 454 с.

24. Гибкое развитие предприятия: Эффективность и бюджетирование // Под ред. В.Н. Самочкина. – 2-е изд., доп. – М.: Дело, 2002. – 376 с.

25. Друри К. Управленческий и производственный учет: Пер. с англ.; Учебник / Друри К. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 1071 с.

26. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учебное пособие / А.И. Ильин. – 6-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Новое издание, 2005. – 656 с.

27. Лисенко Ю. Г. Бюджетування в економічних системах: монографія // НАН України; НДІ проблем економічної динаміки / Ю.Г. Лисенко (ред.), В.М. Андрієнко (ред.), Кирилишен Я. В., Куліков П. М., Лев Т. О., Лисак Н. М. . — Донецьк : Юго-Восток, 2009. — 360с.

28. Лихачова О.Н. Финансовое планирование на предприятии: Учеб. пособие. / О.Н. Лихачова – М.: ООО «ТКВелби», 2003. – 264 с.

29. Любенко Н. М. Фінанси підприємств : навчальний посібник / Н.М.Любенко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 264 с.

Інтернет – ресурси:

30. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

31. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

32. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>